

KONUT VE TOPRAK HAKLARI AĞI

Uluslararası Habitat Koalisyonu

ACIL EYLEM ÇAĞIRISI

DIYARBAKIR: TUR-260516

DIYARBAKIR SURİÇİ'NDE
KAMULAŞTIRMA, TAHLIYE VE YIKIM

Kitlesel mülksüzleştirme, yerinden edilen 23.000 insan, zorla tahliye ile karşı karşıya 27.000 kişi, dünya mirası alanlar dâhil yıkılan 1100 yapı

I. Özet

Aralık 2015'ten beri Diyarbakır'un Suriçi ilçesinde sürdürülen büyük ölçekli askeri operasyonlarla burada yaşayan 23.000 kişinin yerinden edilmesinin ardından Bakanlar Kurulu Suriçi'nde özel kişilere ait bütün arazilerin acele kamulaştırılması kararı aldı. Kitlesel mülksüzleştirme yoluyla toplam **6.292 parsel** araziye el konulacak. Kararın yürürlüğe konması, Suriçi'nde yaşayan **27.000 kişinin daha** zorla tahliye yoluyla yerinden edilmesi, **14.764 hane** ve Suriçi'nin **50.341 kişilik nüfusunun tamamının** etkilenmesi demek.

Temmuz 2015'te hükümet ile PKK arasındaki ateşkesin sona ermesinden bu yana (Şubat 2016 itibarıyla) en az **355.000 kişi** silahlı çatışmalar nedeniyle ilçeyi terk etti, Güneydoğu Anadolu'da yedi ilin en az 22 ilçesinde uygulanan sokağa çıkma yasağından yaklaşık **1.642.000 kişi** etkilendi.

Türkiye haritası üzerinde Diyarbakır'ın konumu ve Diyarbakır il detayı (nüfus: 1.654.196).

Suriçi ve içinde yer aldığı Diyarbakır büyükşehir bölgesi aynı zamanda Türkiyeli Kürtlerin tarihsel ve kültürel başkenti olarak kabul edilir. Askeri operasyonlar sırasında ve sonrasında, aralarında dünya mirası olan çok değerli yapıların da bulunduğu 1100 kadar bina kısmen ya da tamamen yıkıldı, mahalledeki yıkım bugün hâlâ devam ediyor. Yapılan bu uygulamalar, Türkiye'nin kabul etmiş olduğu anlaşmaları da kapsayan uluslararası hukuka aykırıdır ve etnik temizlik kaygılarını gündeme getirmektedir. 2002'den beri iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) yönetiminde bugüne kadar yürütülen kentsel dönüşüm uygulamalarının, Türk hükümetleri ile Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerdeki yurttaşlar arasındaki tarihsel anlaşmazlıkların ışığında, Suriçi'nin mülksüzleştirme ve yıkım sürecinde partinin iki düsturunun bir araya geldiği görülmektedir. Bölge halkı, güvenlik operasyonlarının amacının PKK ile mücadele değil, kentsel dönüşüm çalışmaları öncesinde yerli halkı bu tarihsel merkezden çıkarmak olduğu inancını dile getiriyor.

II. Mağdurlar

11 Aralık 2015'te süresiz olarak ilan edilen 24 saat sokağa çıkma yasakları yer yer hâlâ sürmekte. 2016 ilkbaharında yürütülen askeri operasyonlar sırasında Suriçi'ne bağlı 15 mahallenin altısında (Cevat Paşa, Dabanoğlu, Fatih Paşa, Hasırlı, Cemal Yılmaz, Savaş mahalleleri) sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Diyarbakır Belediyesi'nin tahminlerine göre, Sur ilçesi genelinde sokağa çıkma yasağı ve silahlı çatışmalar nedeniyle 50.000 kişi ilçeyi terk etti. Özellikle Suriçi'nde yaşayan 23.000 kişi, sokağa çıkma yasağı birkaç saatliğine kaldırıldığında, yasaklar yeniden başlamadan önce evlerini terk ederek ilçeden ayrıldı. Kapalı alanlarda yürütülen askeri operasyonlarla, Suriçi'nin sokağa çıkma yasağı uygulanan mahallelerindeki yapıların %70'i ya tamamen ya da kısmen yıkıldı.

Kamulaştırma kararı Suriçi'nin tamamını ve **23.000'i evlerini terk etmek zorunda bırakılanlar**, 27.000'i zorla tahliye edilme tehlikesiyle karşı karşıya olanlar olmak üzere, 50.341 kişilik nüfusun tümünü etkilemektedir. Güneydoğu Anadolu bölgesindeki sokağa çıkma yasaklarından bölge genelinde etkilenenlerin sayısı en az **1.642.000** kişidir. Uygulanan sokağa çıkma yasağı ve kuşatmalarla bölge halkının, yaşama ve sağlık gibi en temel hakları çiğnenmektedir. Dahası, Sağlık Bakanı'nın 27 Şubat 2016 günü yaptığı açıklamalara göre en az **355.000** kişi yaşadıkları kent ve ilçeyi terk etmek zorunda bırakılmıştır. Ağustos 2015'ten Nisan 2016'ya kadar en az 338 sivil, sıkıyönetim altında yaşamını yitirmiştir. Yaşamını yitirenlerden 78'i çocuk, 69'u kadın, 30'u yaşlı, 46'sı Diyarbakır Büyükşehir bölgesinde, 21'i Suriçi'nde yaşayan yurttaşlardır.

III. Failler ve Sorumlular

Planlanan tahliyeler ve gerçekleşen mülksüzleştirmelerin sorumlusu olan parti şu anda Türkiye Cumhuriyeti'nin hükümeti, daha doğrusu, Kamulaştırma Kararı'nın altında imzası olan, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve (Mayıs 2016'da istifa ederek koltuğu Binali Yıldırım'a devreden) dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun yönetimindeki Bakanlar Kurulu'dur. Kalkınma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ), Suriçi'nde yapılan bu kamulaştırmayı ve tasarlanan geliştirme uygulamalarını destekleyen sorumlulardır. Sokağa çıkma yasağı ilan etme yetkisi, Cumhurbaşkanı tarafından atanan valilerdedir; dolayısıyla Sur ilçesindeki uygulamaların sorumlusu Diyarbakır

valisi Hüseyin Aksoy'dur.

Kentlerin yıkılmasının doğrudan sorumluları, Terörle Mücadele Timleri, Polis Özel Harekât Ekipleri, Jandarma Özel Harekât Ekipleri, askeri kuvvetler ve çevik kuvvet gibi İçişleri ve Savunma Bakanlıklarınca yönetilen güvenlik güçleridir. Ayrıca, yine İçişleri ve Savunma Bakanlıklarınca yönetilen Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele (JİTEM), Hançer, Fatihler, Esedullah gibi hukuk dışı örgütlerdir. Esedullah timinin IŞİD ile bağlantılı olduğu söylenmektedir.

Muhafif güçler, PKK sempatanlarının kurduğu gençlik yapılanması olan Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi (YDG-H) gibi Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) gerilla güçleridir.

IV. Yaşananlar, Sonuçları, Gelişmeler

Diyarbakır'da yaşanan olaylar ile Sur'un kamulaştırılması, Türkiye'de Kürt çoğunluğun yaşadığı illere dair kapsamlı siyasi bağlamla iç içe geçmiştir. Hükümet ile PKK arasındaki ateşkesin Temmuz 2015'te sona ermesinin ve sonrasındaki aylarda giderek yükselen tansiyonun ardından, şiddet olayları tüm Türkiye'ye, özellikle Güneydoğu illerine yayıldı. Yasa dışı PKK ile Türk ordusu arasında çatışmalar sürerken Türk yetkililerin birkaç ilde birden sokağa çıkma yasağı koymasıyla eylemler başladı. Sayısı bilinmeyen bir grup Kürt yurttaş, daha çok YDG-H ile bağlantılı olduğu söylenen gençlerin öncülük ettiği silahlı mücadeleye katıldı. On küsur ilde gençler "meşru müdafaa" adı altında silahlanıp, sokaklarında devriye gezerek kentlerin denetimini ele geçirdiler. Polis ve askerinin mahallelere girip, ateşkesten beri olduğu gibi keyfî tutuklamalar yapmalarını engellemek için hendekler kazıp, barikatlar kurdular.

Buna karşılık Türk yetkililer sokağa çıkma yasaklarının kapsamını genişletip, Güneydoğu Anadolu'da büyük ölçekli bir askeri operasyon başlattılar. Bu operasyonlarda 338 sivil öldürüldü, 355.000 sivil yaşam alanlarından sürüldü, konut alanları çok büyük yıkıma uğradı. Yalnızca Suriçi'nde 1100 yapı yerle bir edildi. 16 Ağustos 2015 ile 20 Nisan 2016 tarihleri arasında bölgedeki yedi ilin en az 22 ilçesinde 65 kez süresiz, 24 saatlik sokağa çıkma yasağı başlatıldı. Sokağa çıkma yasaklarından en az 1.642.000 kişi etkilendi. Belirtildiği gibi, protestolar, anma törenleri çoğunlukla sokağa çıkma yasağının dışındaki yerlerde gerçekleştirildi, ama polis halkın üzerine biber gazı ve basınçlı su sıkarak toplananları dağıtmaya çalıştı, birçok kişiyi gözaltına aldı. 20 Nisan'a gelindiğinde Diyarbakır Büyükşehir bölgesinde 35 sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti.

Dahası, bölgedeki güvenlik operasyonlarıyla yaklaşık 200.000 kişi ölüm, sakatlanma, evini terk etme riskiyle karşı karşıya bırakıldı, bu insanlar iki ateş arasında kaldı, evlerine hapsedilip, en acil ihtiyaçlardan, su gibi en temel hizmetlerden mahrum edildi. 2016 yılıyla birlikte çarpışmalar tırmandı, Mart ayının başına kadar süregelen 103 günlük güvenlik operasyonları Sur ilçesini harabeye çevirdi. Sokağa çıkma yasağı buna rağmen kaldırılmadı, kısmen de olsa Haziran ayına kadar sürdü, bazı bölgelerde kuşatma 160 güne kadar çıktı. Kamyonlar enkaz kaldırmak için ilçeye geldikleri hâlde halkın mahallelerine girmesine izin verilmedi.

Bu arada, 2016 yılı ara izlemesinde Avrupa Komisyonu'nun Irkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Komisyonu, Türkiye'nin "polis ve diğer güvenlik güçlerinin görevlerini kötüye kullandıkları, azınlık gruplara karşı insanlık dışı davrandıkları iddialarını soruşturması amacıyla polis, diğer

Yıkım ve mülksüzleştirme seferberliğinin fiziksel kapsamını kentin değerli varlıkları oluşturuyor. Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri, kent ile Dicle Nehri arasında uzanan bir kültürel peyzaj. Bölgenin 2012'de UNESCO Dünya Mirası kapsamına alınması, kentin binlerce yıllık tarihinin dünya uygarlığına kazandırdığı değerın kanıtı. Diyarbakır Belediyesi, özellikle 27 Ocak – 3 Şubat 2016 tarihleri arasında kentsel alanlarda şiddetin doruğuna ulaşan çatışmalarda ağır silahların kullanılmasının tarihsel nitelikli yapılarda büyük zarar ve yıkıma neden olduğunu bildirmektedir. Suriçi Kentsel Sit Alanındaki mimari doku, paha biçilmez kentsel yapı ve binalar ciddi biçimde zarar görmüş, ilçedeki toplumsal sistem ve yaşam döngüsü alt üst olmuştur.

Kurşunlu Cami, Şeyh Muhtar Camisi (Dört Ayaklı Minare), Paşa Hamamı, Mehmet Uzun Müze Evi gibi koruma altındaki birçok sivil yapı, Yenikapı Caddesindeki tarihsel dükkânlar, kısmen ya da tamamen yıkılmıştır. Diyarbakır Büyükşehir Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bölgedeki yerel kurumlarla birlikte komisyonlar oluşturup, koruma altındaki tarihsel yapıların fiziksel parçaları da dâhil olmak üzere geriye ne kaldığını hiç incelemeyen yıkıntıları kaldırıp, normalde döküm sahası olmayan bir alana yığıldığını resmen duyurdu. Bundan da öte, Belediye'ye göre, sokağa çıkma yasağının uygulandığı altı Suriçi mahallesinin yer aldığı eski kentin doğu tarafındaki yapıların yaklaşık %70'i polisin ya da askerin operasyonları sonucunda tamamen ya da kısmen yıkıldı. Tahminlere göre, çatışmalarda kısmen zarar gören 1100 bina, operasyonların sona ermesini izleyen iki ay içinde ekipler tarafından yıkıldı. Mayıs 2016 itibarıyla enkaz kaldırma çalışmaları sürüyor ve bu sayının her gün biraz daha artacağı düşünülüyor. Bölge hâlâ kuşatma altında olduğu için yıkımın boyutlarını tam olarak bilmek ya da yıkılan 1100 yapıdan kaçının tarihî, sivil veya konut binası olduğunu belirlemek mümkün değil. Verilen zararın boyutları uydu görüntülerinden çıkarılarak değerlendirilmeye çalışılıyor.

Son dönemde Türkiye genelinde kentlerde yürütülen kentsel gelişim planları aynı zamanda hükümetin benimsediği zarar verici gidişe de işaret etmekte. Etkilenecek olan kesimlere danışmadan ya da uygulamaların toplumsal ve kültürel sonuçlarını dikkate almadan yapılan tepeden inme planlamalarla, tarihsel mahallelerdeki halkın yasal tapulu mülkleri, İstanbul'un Sulukule, Tarlabası ya da Ayvansaray mahallelerinde olduğu gibi, kentsel yenilenme adı altında yerle bir ediliyor. Tüm bu örneklerde, kentsel gelişimle hedeflenen bölgeler, tarihsel olarak Roman ve Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerdir. Plancılar, geliştiriciler, bu mahallelerde yerli halkın karşılayamayacağı kadar fahiş projeler yaparak, buraların asıl sahipleri olan düşük gelirli aileleri mahallelerini terk etmeye zorlamaktalar. Sahibi oldukları mülkün şişirilmiş fiyatlarını ya da geliştirilen projelerin maliyetlerini karşılayamadıkları için üçüncü taraflara satış olanağı da olmayan bu aileler, kamulaştırma sürecini yaşamamak için çaresiz mahallelerini terk ediyorlar. Sonucunda daha da yoksullaşıyor, yoksunlaşıyor, yerlerinden ediliyorlar.

Kent merkezleri yüksek gelirli, varlıklı kesim için, kısa süreliğine gelen turistler ve şirket başkanları için yeniden tasarlanırken, yeniden geliştirilen bu bölgelerdeki nüfusun %70'inin kent dışına göçmesinin beklendiğini söylemek abartılı olmaz. Gecekondu mahallelerinde uygulanan geliştirme planlarıyla, burada yaşayan halk çoğunlukla sözde "sağlıksız," "güvensiz," "batak" alanlardan çıkarılmakta, "gelişim" el altından yürütülen bir zorla tahliye mekanizmasına dönüştürülmekte; "yeniden geliştirilen" bu bölgelerdeki konutların bedelini ödeyemedikleri için "yeniden yerleştirilecek" olan halk, çoğu kez öncekine göre daha yoksul, yaşamlarının çok önemli

bir boyutu olan sosyal ağlarından, dayanışma içinde oldukları ortamlarından koparılmış bir hâlde bölgeyi terk etmek zorunda kalmaktadır.

Yakın dönemde Türkiye'de uygulanan kentsel dönüşüm süreci ve hükümetler ile Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerdeki yurttaşlar arasındaki tarihsel çatışma dikkate alındığında, merkez yönetiminin Diyarbakır'ın demografik yapısını değiştirme amacını güttüğü ister istemez akla geliyor.

V. Resmî Gereklere ve Eleştiriler

21 Mart 2016 tarihli Sur ilçesi kamulaştırma kararı, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun, yurt savunması ihtiyacı veya aciliyeti durumunda Bakanlar Kurulu'na acil kamulaştırma kararı yetkisi veren 27. maddesine dayanıyor. Karar, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın talebi üzerine alınmış gibi görünüyor. Çevre ve Şehircilik Bakanı'nın açıklamasına göre karar, bölgenin korunması için "son çare" olarak alınmış. Ayrıca, yetkililerin kararın bölgeye giden desteği hızlandırmak için alındığına dair açıklamaları da var. Ancak, acil bir kamulaştırmanın, Sur'da mülkü olanlara ya da yaşayanlara yardım etmek ya da korumak açısından hiçbir faydası yok. Dahası, yetkililer Sur ilçesindeki veya Diyarbakır Büyükşehir bölgesindeki evlerini terk etmek zorunda kalanlara alternatif konut sağlama konusunda hızlandırılmış bir çalışmaları yok. Bu da amacın yardım etmek değil, bölgeden uzaklaştırmak olduğunun bir göstergesi.

Operasyonların duyurulan diğer bir nedeni de Suriçi'nin kentsel dönüşümü. Yerli halka danışılarak, halk ve halkı temsil eden kuruluşların katılımlarıyla, insan haklarına ilişkin önkoşulları yerine getirerek geçerli bir amaca yönelik olarak yapıldığında, kentsel dönüşüm ve gelişim meşru nedenlerdir, ancak yetkililerin bu dönüşümü silahlı çatışmalar sonucunda halkı yerinden ederek yapmaya çalışmaları yalnızca yurtsuzlaştırma, yoksulluk ve evsizlik olgusunu şiddetlendirmektedir.

VII. Uluslararası Hukuka Göre Devletin Görevleri

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (56. ve 57. maddeler) yurttaşlarının sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu, bu gereksinim ve hakların sağlanmasına yardımcı olmanın devletin görevi olduğunu kabul eder. Ayrıca, Türkiye, "herkese, kendisi ve ailesi için beslenme, giyim ve konut dâhil, elverişli bir yaşam düzeyini ve yaşama koşullarını sürekli olarak geliştirme hakkı" tanıyan Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ni 2003 yılında kabul etmiştir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti burada kabul ettiği hakları tanımak ve sözleşmenin Genel Yorumları'nda tanımlanan (elverişli konut hakkına ilişkin 4 no.lu ve zorla tahliyeye ilişkin 7 no.lu) ilkeleri yerine getirmekle yükümlüdür. Türkiye ayrıca, Genel Yorumları'nın ülke içi uygulamalara ilişkin 9. maddesi gereğince iç hukuk düzenini sözleşme yükümlülüklerini yürürlüğe koyacak biçimde düzenlemekle yükümlüdür.

Türkiye'nin 2007 yılında imzaladığı Avrupa Sosyal Hakları Sözleşmesi'nin 31. maddesi, konut edinme hakkının güvencesini vermektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 Sayılı Protokolünün 1. maddesinde, "Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasa da öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun

bırakılabilir," denmektedir.

Protokolde, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 17. maddesi de vurgulanmaktadır: "Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez." Türkiye, Bu Protokolü daha 1954'te imzalamıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 43/181 sayılı kararında "[Hükümetlerin] temel yükümlülüğünün, zarar vermek ve yıkmak değil, konutları ve çevrelerini korumak ve geliştirmek" olduğu, "insanların evlerinden ve topraklarından haksız, zorla tahliye edilmeye karşı yasalarla korunması gerektiği" belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, "zorla tahliye uygulamasının insan haklarının, özellikle elverişli konut edinme hakkının ağır bir ihlâli olduğunu" onaylamış, "hükümetleri, zorla tahliye uygulamalarını ortadan kaldırmaya yönelik olarak her düzeyde acil önlem almaya " çağırmıştır. Uluslararası standartlar da "ağır insan hakları ihlâllerine uğrayanların" çözüm ve tazminat hakkını sağlamaktadır.

Cezalandırıcı tedbir olarak zorla tahliye ve konut yıkımı Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin ilkelerine aykırıdır; ayrıca, 1949 tarihli 4. Cenevre Sözleşmesi (49. madde) ile 1977 tarihli Protokolleri, kesinlikle zorunlu olduğu askeri haller dışında sivil nüfusun yerlerinden edilmelerini, özel mülkün yıkımını men etmektedir. Bu ilkelerin ışığında, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, yeterli bir karşılığı ya da alternatif konut sağlanmadan uygulanan zorla tahliyeler konusundaki kaygılarını defalarca dile getirmiştir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Türkiye'yi, kentleşme projelerini düzenleyen yasal çerçeveyi, uygulamalardan etkilenen yurttaşlara karşılığının verilmesi ve/veya alternatif konut sağlanacağı şekilde gözden geçirmeye çağırmıştır.

İnsanın saygın bir yaşam standardına sahip olma hakkından doğan elverişli konut hakkı, tüm ekonomik, sosyal ve kültürel hakların sürdürülmesinde temel öneme sahiptir; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin belirttiği gibi, insanın birçok sivil ve siyasi hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Genel Yorumların 4 no.lu maddesinde belirtildiği gibi, "konut hakkı" dar ve sınırlı bir anlamda yorumlanmamalı, yerine, insanın bulunduğu yerde güven, barış ve saygınlık içinde yaşaması olarak düşünülmelidir. Elverişli konut, yedi temel unsurdan oluşur: Kullanım hakkının yasal güvenliği; hizmet, malzeme, tesis ve altyapının kullanılabilirliği; ödenebilirlik; oturulabilirlik; erişilebilirlik; konum; kültürel elverişlilik.

Tüm ekonomik, sosyal ve kültürel haklar gibi, uygulamanın Devlet'in özgür irade, ayırım yapılmaması, cinsiyet eşitliği, hukukun egemenliği, kaynakların azami kullanılabilirliği, ilerlemeci uygulama (geriye gitmeme) ve uluslararası işbirliğine dair güvencesi altında yürütülmesi gerekir. Buna göre, uygulanan politika ve yasaların zaten avantajlı olan sosyal kesimlere, diğer yurttaşların sırtından avantaj sağlaması değil, yerine azınlıklar gibi dezavantajlı kesimlere öncelik vermesi gerekir. Yönetişim düzeyinde, insan hakları anlaşmaları, Devletlerin, yerel kamu kurumları ve yerel yönetimler de dâhil olmak üzere çeşitli resmi makamlar arasında, ilgili politikaların uzlaştırmak ve elverişli konut hakkını karşılamak amacıyla koordinasyonu sağlamak için gereken adımları atmalarını gerektirir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 43/181 sayılı kararında "[Hükümetlerin] temel yükümlülüğünün, zarar vermek ve yıkmak değil, konutları ve çevrelerini korumak ve geliştirmek" olduğu, "insanların evlerinden ve topraklarından haksız, zorla tahliye edilmeye karşı yasalarla korunması gerektiği" belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, "zorla tahliye uygulamasının insan haklarının, özellikle elverişli konut edinme hakkının ağır bir ihlâli olduğunu" onaylamış, "hükümetleri, zorla tahliye uygulamalarını ortadan kaldırmaya yönelik olarak her düzeyde acil önlem almaya" çağırmıştır.

Uluslararası standartlar da "ağır insan hakları ihlâllerine uğrayanların" çözüm ve tazminat hakkını sağlamaktadır. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, aksi kanıtlanmadığı sürece zorla tahliye uygulamalarının Sözleşme'nin gerekliliklerine aykırı olduğu, bu tür uygulamaların ancak çok olağanüstü koşullarda ve uluslararası hukukun ilgili ilkeleri doğrultusunda savunulabileceği görüşündedir. Zorla tahliye uygulaması, yaşama hakkı, kişinin güvenlik hakkı, özel, aile ve ev yaşamının gizliliği hakkı, mülkünü barışçıl biçimde kullanma hakkı gibi sivil ve siyasi hakların ihlâlini de getirebilir.

Genel Yorumlar'ın 7. maddesi, zorla tahliyelerin çoğunlukla toplumların zorla başka bir bölgeye taşınmasıyla, ülke içi yer değiştirmeler ve silahlı çatışma koşullarında zorunlu taşınmalarla bağlantılı olarak yaşandığını belirtmektedir. Yorumda, tüm bu bağlamda elverişli konut hakkının ve zorla tahliye edilmeme hakkının, iktidar partilerine atfedilmesi mümkün olan daha geniş kapsamlı eylemler ya da dışlamalarla ihlâl edilebildiğinin görüldüğü belirtilmektedir. Bu anlamda, birçok zorla tahliye örneğinin, uluslararası silahlı çatışma, iç karışıklık, toplumsal veya etnik şiddet sonucunda tahliye gibi, şiddet olaylarıyla ilişkili olduğu, nitekim yerli halkların, etnik ve diğer azınlıkların, diğer savunmasız birey ve grupların zorla tahliye uygulamalarından orantısız biçimde mağdur oldukları görülmektedir.

Zorla tahliyenin diğer örnekleri gelişme adı altında, baraj veya diğer büyük ölçekli enerji projeleri gibi geliştirme ve altyapı projeleri kapsamında yürütülen kentsel yenilenme, konut iyileştirme, kent güzelleştirme programlarıyla ilişkili arazi alım tedbirlerinde görülmektedir. Cezalandırıcı tedbir olarak zorla tahliye ve konut yıkmaya, Sözleşme'nin ilkelerine de aykırıdır. Genel Yorumlar'ın 7. maddesi ayrıca Cenevre Sözleşmesi'nin, kesinlikle zorunlu olduğu askeri haller dışında sivil nüfusun yerlerinden edilmelerini ve özel mülkünü yıkımını men eden 1949 ve 1977 tarihli protokollerinde yer alan yükümlülüklerle de atıfta bulunmaktadır. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49. maddesi, askeri zorunluluk hâlleri dışında kişilerin başka yere taşınmasını men etmekte ve bu kişilerin "bu bölgedeki söz konusu çarpışmalar sonlanır sonlanmaz evlerine dönmelerinin sağlanacağı," tahliye döneminde barındırıldıkları yerde mümkün olduğunca elverişli donanımın sağlanacağı söylenmektedir.

Bu ilkelerin ışığında, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, yeterli bir karşılığı ya da alternatif konut sağlanmadan uygulanan zorla tahliyeler konusundaki kaygılarını defalarca dile getirmiştir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Türkiye'yi, kentleşme projelerini düzenleyen yasal çerçeveyi, uygulamalardan etkilenen yurttaşlara karşılığının verilmesi ve/veya alternatif konut sağlanacağı şekilde gözden geçirmeye çağırmıştır. Bu reform Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi Genel Yorumlar 9. maddesiyle, ayrıca

Türkiye'nin henüz imzalamadığı Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (1969) ile mutlak uyum içinde yürütülmelidir.

Bakanlar Kurulu'nun Mart 2016 tarihli Kamulaştırma Kararı hem bu ilkelere aykırıdır, hem de tüm Suriçi halkına karşı acımasız, insanlık dışı, aşağılayıcı bir davranıştır. Bu, silahlı çatışmaların sorumluları olarak görülen ya da sorumluları oldukları düşünülen kişilere uygulanan bir cezadan ibaret değildir. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesi, Üçüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 26. ve 67. maddeleri, Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 1996 tarihli Barışa ve İnsanlığın Güvenliğine Karşı İşlenen Suçlar Yasası Tasarısı'nın 20(f)(ii) maddesi, 1974 tarihli Birleşmiş Milletler Olağanüstü ve Silahlı Çatışma Hallerinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına Dair Bildiri'nin 1977 tarihli I Sayılı Ek Protokolünün 5. Paragrafının 75(2)(d) maddesi altında toplu cezalandırmalar açıkça men edilmekte ve "askeri operasyonlar sırasında veya işgal altındaki topraklarda [ ] çatışmanın taraflarınca [ ] konutları tahrip etme ve zorla göç ettirme gibi, [...] fiiller suç olarak kabul edilmektedir." Türkiye, toplu cezalandırmayı men etmek veya zorla tahliyeyi suç olarak kabul etmeye yönelik yasal ya da idari bir girişimde bulunmamıştır.

Buna göre, 4. Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesi, hiç kimsenin kişisel olarak işlemediği bir suçtan dolayı cezalandırılmayacağına hükmetmekte, halkın toplu olarak cezalandırılmayacağını açık bir şekilde belirtmektedir. Sözleşme'nin 53. maddesi, bireysel olarak veya topluca özel kişilerin ya da kamunun, diğer resmî kuruluşların, toplumsal veya ortaklık kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan kişisel mülke herhangi bir zarar verilmesini men etmektedir. Son olarak, Sözleşme'nin 147. maddesi, askeri zorunluluk dışında ve kanunsuz, nedensiz olarak kapsamlı yıkım ve kamulaştırma uygulamalarını ağır ihlâl olarak değerlendirmektedir. Suriçi'nde en az 1100 yapının kısmen veya tamamen yıkılması, 6.392 parsel arazinin kamulaştırılması, kapsamlı yıkım ve mülkün kamulaştırılması tanımına uymakta, dolayısıyla Sözleşme'nin ağır ihlâli anlamına gelmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti, Genel Yorumlar'ın 7. maddesinde belirtilen yükümlülüklerini ihlâl ederek yürüttüğü zorla tahliyelerle, insanın elverişli konut hakkına dair Genel Yorumlar'ın 4. maddesinde belirtilen yedi unsurun tamamını ihlâl etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, bölge halkının birçok insanî hakkını, ayrıca ülkelerinde güven, barış ve saygınlık içinde yaşama hakkını da ihlâl etmektedir.

VIII. Bugüne kadar ne yapıldı

Siyasi kişilikler, STK'ler, yerel, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar Diyarbakır'daki duruma tepki göstererek olayları, kamulaştırma sürecini ve yaşanan gelişmeleri kınamak amacıyla harekete geçmişlerdir.

Mart 2016'daki bir meclis oturumunda HDP'li milletvekilleri, hükümete, hiçbir hukuki gerekçeye dayanmayan Kamulaştırma Kararı'nın altında yatan gerçek nedenleri sordular. Bunun üzerine, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın önderliğindeki AKP'li meclis üyeleri, amacının Kürt milletvekillerini ekarte etmek olduğu düşünülen bir maddeyi apar topar Anayasaya ekleyerek milletvekillerinin dokunulmazlıklarını kaldırdılar. Dokunulmazlıklarının kaldırıldığı aynı gün HDP Eş Başkanları, Birinci Dünya İnsanı Yardım Zirvesi açılışı öncesinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri

Ban Ki Moon'a, dikkatini Sur'da yaşananlara çeken bir mektup gönderdiler.

Diyarbakır Belediyesi, Sur ilçesindeki kültürel mirasın yıkımına dair birkaç rapor hazırladı. Belediye, bu raporları ve yaptığı incelemelerin sonuçlarını Diyarbakır Belediyesi Alan Başkanlığı Dairesi'nin yapılacak tüm değerlendirme, rehabilitasyon ve düzenleme süreçlerine dâhil edilmesi talebiyle Kültür ve Turizm Bakanlığı, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi ([ICOMOS](#)), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Risklere Hazırlık Komitesi'ne ([ICORP](#)) sundu. Yani, yapılan uygulamalar ICORP'un 2012 İstanbul Bildirisi: Risk Durumlarında Kültürel Mirasın Korunması bildirisini delmektedir.

Sayıları 300'ü aşan sivil toplum örgütü, 30 Mart'ta yayımladıkları [ortak bildiriyle](#) kamulaştırma kararına tepki gösterdi. Ortak bildiride imzası bulunan Mimarlar Odası Diyarbakır Şube Başkanı Şerefhan Aydın, odanın Kamulaştırma Kararı'nın iptali için dava açacağını duyurdu.

Diyarbakır Barosu, sokağa çıkma yasağı altındaki aileler adına Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı başvuruyla Sur ve Güneydoğu Anadolu'nun diğer kentlerinde sokağa çıkma yasaklarının sonlandırılmasını talep etti. Aynı başvuruyu daha önce Türk mahkemelerine yapan Av. Neşet Girasun'un başvurusunun birkaç saat içinde reddedilmesi üzerine avukatlar dosyayı Eylül ayında AİHM'ne gönderdiler. AİHM, sokağa çıkma yasakları sırasında devlet eliyle yürütülen suiistimalleri kınamakla birlikte sokağa çıkma yasağı getirilmesini yasalara aykırı olarak nitelemedi.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nisan 2016 ortasında Diyarbakır'ı ziyaret ettiğinde bölgenin bazı yerlerindeki yıkımın sarsıcı boyutlara vardığını dile getirerek kınadı. Bu misyonun raporu yakında yayımlanacaktır. Halen, Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Diyarbakır Barosu'nun da başvurusu üzerine sokağa çıkma yasaklarının meşruluğunu incelemekte.

Mayıs ayı sonlarında Diyarbakır'ı ziyaret eden Uluslararası Af Örgütü temsilcileri Sur halkının bölgeden çıkarıldığına ve ilçede buldozerlerin çalıştığına tanık oldular. Londra merkezli örgüt, sokağa çıkma yasaklarının uygulanma biçimine dikkat çekti, ancak askeri operasyonların ekonomik, sosyal ve kültürel haklar üzerindeki sonuçlarına dair henüz bir bildirimde bulunmadı.

Sizin eyleminize ihtiyaç var!

Türkiye Cumhuriyeti'nin yetkili makamlarına yazarak onları,

- Suriçi'nde süregelen yıkımlara ve ölçsüz yasaklara ivedilikle son vermeye;
- Kamulaştırma Kararı'nı iptal etmeye ve Kararın uygulanmasına yönelik atılan herhangi bir adımı telafi etmeye;
- Mülksüzleştirilen ve yerlerinden edilen grupların, mülklerinde oluşan hasarı ve zorla tahliye sürecinde uğradıkları diğer zararları telafi etmeye;
- Güvenlik güçleri ve siyasi yetkililerce yapılan insan hakları ve insancıl hukuk

ihlâllerinin soruşturulmasını, faillerinin sorumlu ve yükümlü tutulmasını sağlamaya;

- Evsiz kalanlara elverişli konut seçeneği sağlanmasına yönelik acil önlemler almaya;
- Tüm yurttaşlar ve bölge sakinlerinin haklarına ilişkin olarak uluslararası hukukun gerektirdiği tüm yükümlülükleri, saygı, koruma, elverişli konut hakkı, ayrıca güvenlik, barış ve saygınlık içinde yaşama hakkı da dâhil olmak üzere, yerine getirmeye;
- Olaylardan etkilenen halk ve yerel kurumlarla (bölgedeki kamu kurumlarıyla), başta Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin Genel Yorumlar'ın 7. maddesi olmak üzere insan hakları ilkeleri ve kentlerinde yaşama hakkı doğrultusunda açık bir diyalog başlatmaya;
- Tarihi yapıların korunmasına yönelik gerekli adımları atmaya, uluslararası hukuk altında bu tür ağır ihlâllerin tazmin edilmesine yönelik olarak benimsenen ilkelere uygun olarak verilen zararın soruşturulması ve telafi edilmesini sağlamaya

çağırmanızı öneriyoruz.

Mektubunuzu aşağıdaki yetkililere gönderebilirsiniz:

T.C. Cumhurbaşkanı

Recep Tayyip Erdoğan

Faks: (312) 403 62 82

E-posta:

cumhurbaskanligi@tccb.gov.tr

T.C. Başbakanı

Binali Yıldırım

Faks: (312) 403 62 82

E-posta:

ozelkalem@basbakanlik.gov.tr

Çevre ve Şehircilik

Bakanı

Mehmet Özhaseki

Faks: (312) 474 03 35

E-posta:

ebrua@csb.gov.tr;

Kültür ve Turizm Bakanı

Nabi Avcı

kultur@kultur.gov.tr

Diyarbakır Valisi

Hüseyin Aksoy

Faks: (412) 280 20 35

diyarbakir@icisleri.gov.tr

İçişleri Bakanı

Efkan Ala

Faks: (312) 418 17 95

E-posta:

ozelkalem@icisleri.gov.tr

Örnek mektup:

Sayın XXXX,

Diyarbakır'da yaşanan gelişmeler ve Bakanlar Kurulu'nun aldığı Kamulaştırma Kararı bizi son derece kaygılandırmaktadır. Diyarbakır Belediyesi ve bölgedeki sivil toplum kuruluşlarından alınan bilgilere göre 23.000 kişi yerinden edildi, 14.764 hanede yaşayan 50.300'ü aşkın kişi Kamulaştırma Kararı nedeniyle tahliye edilme tehlikesiyle karşı karşıya.

Diyarbakır'ın tarihi surlarının içinde yer alan Suriçi Mahallesi Ağustos 2015'ten beri sokağa çıkma yasaklarıyla yaşıyor. 2016 yılında yapılan askeri operasyonlarda askeri kuvvetler, Cevat Paşa, Dabanoğlu, Fatih Paşa, Hasırlı, Cemal Yılmaz ve Savaş olmak üzere Suriçi'nin altı mahallesinde sokağa çıkma yasağı uyguladı. 11 Aralık 2015'te süresiz olarak ilan edilen 24 saat sokağa çıkma yasakları hâlâ yer yer sürüyor. Diyarbakır Belediyesi'nin tahminlerine göre bu operasyonlar nedeniyle, 23.000'i Suriçi'nden olmak üzere, 50.000 kişi bölgeyi terk etmek zorunda kaldı.

Yasakların uygulandığı bölgelerdeki askeri operasyonlarda, Suriçi'nin sokağa çıkma yasağı ilan edilen mahallelerindeki yapıların %70'i tamamen ya da kısmen yıkıldı. Bugüne kadar ordu ve güvenlik güçleri tarafından yıkılan yapıların sayısı, dünya mirası kapsamındaki tarihi eserler de dâhil olmak üzere yaklaşık 1100'e ulaştı. Diğer yandan, Kamulaştırma Kararı, Suriçi'nde yaşayan toplam 50.341 kişilik nüfusunun tamamını etkileyecek; 6.292 parsel araziye el konulmasıyla hâlen bölgede bulunan 27.000 kişi zorla tahliye edilecek.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde yedi ilin en az 22 ilçesinde, ilan edilen sokağa çıkma yasağından en az 1.642.000 kişi etkilendi. Uygulanan sokağa çıkma yasağı ve kuşatmalarla bölge halkının, yaşama ve sağlık gibi en temel hakları çiğnenmektedir. Sağlık Bakanı'nın 27 Şubat 2016 tarihli açıklamasına göre en az 355.000 kişi yaşadıkları kent ve ilçeyi terk etmek zorunda bırakıldı, Ağustos 2015'ten Nisan 2016'ya kadar en az 338 sivil, sıkıyönetim altında yaşamını yitirdi.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (56. ve 57. maddeler) yurttaşlarının sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu, bu gereksinim ve hakların sağlanmasına yardımcı olmanın devletin görevi olduğunu kabul eder. Ayrıca, Türkiye, "herkese, kendisi ve ailesi için beslenme, giyim ve konut dâhil, yeterli bir yaşam düzeyi ve yaşama koşullarını sürekli olarak geliştirme hakkı" tanıyan **Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi**'ni 2003 yılında kabul etmiştir ve bu Sözleşme'nin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmekle sorumludur. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti burada kabul ettiği hakları tanımak ve sözleşmenin Genel Yorumunda tanımlanan (elverişli konut hakkına ilişkin 4 no.lu ve zorla tahliyeye ilişkin 7 no.lu) ilkeleri yerine getirmekle yükümlüdür. Türkiye ayrıca, Genel Yorumlar'ın ülke içi uygulamalara

ilişkin 9. maddesi gereğince iç hukuk düzenini sözleşme yükümlülüklerini yürürlüğe koyacak biçimde düzenlemekle yükümlüdür.

Türkiye'nin 2007 yılında imzaladığı Avrupa Sosyal Hakları Sözleşmesi'nin 31. maddesi konut edinme hakkının güvencesini vermektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 Sayılı Protokolü'nün 1. maddesinde, "Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir," denmektedir. Türkiye bu Protokolü daha 1954'te imzalamıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 43/181 sayılı kararında "[Hükümetlerin] temel yükümlülüğünün, zarar vermek ve yıkmak değil, konutları ve çevrelerini korumak ve geliştirmek" olduğu, "insanların evlerinden ve topraklarından haksız, zorla tahliye edilmeye karşı yasalara korunması gerektiği" belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, "zorla tahliye uygulamasının insan haklarının, özellikle elverişli konut edinme hakkının ağır bir ihlâli olduğunu" onaylamış, "hükümetleri, zorla tahliye uygulamalarını ortadan kaldırmaya yönelik olarak her düzeyde acil önlem almaya " çağırmıştır. Uluslararası standartlar da "ağır insan hakları ihlâllerine uğrayanların" çözüm ve tazminat hakkını sağlamaktadır.

Cezalandırıcı tedbir olarak zorla tahliye ve konut yıkımı Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin ilkelerine aykırıdır; ayrıca, 1949 tarihli 4. Cenevre Sözleşmesi (49. maddesi) ile 1977 tarihli Protokolleri, kesinlikle zorunlu olduğu askeri haller dışında sivil nüfusun yerlerinden edilmelerini, özel mülkün yıkımını men etmektedir. Bu ilkelerin ışığında, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, yeterli bir karşılığı ya da alternatif konut sağlanmadan uygulanan zorla tahliyeler konusundaki kaygılarını defalarca dile getirmiştir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Türkiye'yi, kentleşme projelerini düzenleyen yasal çerçeveyi, uygulamalardan etkilenen yurttaşlara karşılığının verilmesi ve/veya alternatif konut sağlanacağı şekilde gözden geçirmeye çağırmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun Mart 2016 tarihli Kamulaştırma Kararı hem bu ilkelere aykırıdır, hem de tüm Suriçi halkına karşı acımasız, insanlık dışı, aşağılayıcı bir davranıştır. Bu, silahlı çatışmaların sorumluları olarak görülen ya da sorumluları oldukları düşünülen kişilere uygulanan bir cezadan ibaret değildir. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesi, Üçüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 26. ve 67. maddeleri, toplu cezalandırmayı açıkça men etmektedir. Birleşmiş Milletler'in 1974 tarihli Olağanüstü ve Silahlı Çatışma Hallerinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına Dair Bildirisi gereğince, "Askeri operasyonlar sırasında veya işgal altındaki topraklarda [...] çatışmanın taraflarınca [...] kitlesel olarak cezalandırma, konutları tahrip etme ve zorla göç ettirme gibi, [...] fiiller suç olarak kabul edilir." Türkiye, toplu cezalandırmayı men etmek veya zorla tahliyeyi suç olarak kabul etmeye yönelik yasal ya da idari bir girişimde bulunmamıştır.

Buna göre, 4. Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesi, hiç kimsenin kişisel olarak işlemediği bir suçtan dolayı cezalandırılmayacağına hükmetmekte, halkın toplu olarak cezalandırılmayacağını açık bir şekilde belirtmektedir. Sözleşme'nin 53. maddesi, bireysel olarak veya topluca özel kişilerin ya da kamunun, diğer resmî kuruluşların, toplumsal veya ortaklık kuruluşlarının

mülkiyetinde bulunan kişisel mülke herhangi bir zarar verilmesini men etmektedir. Son olarak, Sözleşme'nin 147. maddesi, askeri zorunluluk dışında ve kanunsuz, nedensiz olarak kapsamlı yıkım ve kamulaştırma uygulamalarını ağır ihlâl olarak değerlendirmektedir. Suriçi'nde en az 1100 yapının kısmen veya tamamen yıkılması, 6.392 parsel arazinin kamulaştırılması girişimleri kapsamlı yıkım ve mülkün kamulaştırılması tanımına uymakta, dolayısıyla Sözleşme'nin ağır ihlâli anlamına gelmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti, sokağa çıkma yasakları sırasında Suriçi'nde yapılanlar ve Bakanlar Kurulu'nun Kamulaştırma Kararı ile bölge halkının birçok insanî hakkını, ayrıca ülkelerinde güven, barış ve saygınlık içinde yaşama hakkını ihlâl etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, zorla tahliye ve yerine konamayacak tarihî miras niteliğindeki yapılar da dâhil olmak üzere herhangi bir mülkün nedensiz yıkımından kaçınmalı, ister güvenlik operasyonları ister kentsel dönüşüm adı altında olsun, bu tür eylemlerde bulunan görevlileri veya üçüncü taraflara karşı gerekli yasaların uygulanmasını sağlamalıdır. Türkiye Cumhuriyeti, olaylardan etkilenen kişilerin de görüşlerini alarak olabilecek tüm alternatiflerin incelenerek, zararın telafi edilmesi de dâhil olmak üzere, etkili bir çözümün getirilmesini sağlamalıdır.

Makamınızı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm yetkililerini,

- Suriçi'nde süregelen yıkımlara ve ölçsüz yasaklara ivedilikle son vermeye;
- Kamulaştırma Kararı'nı iptal etmeye ve Kararın uygulanmasına yönelik atılan herhangi bir adımı telafi etmeye;
- Mülksüzleştirilen ve yerlerinden edilen kesimlerin, mülklerinde oluşan hasarı ve zorla tahliye sürecinde uğradıkları diğer zararları telafi etmeye;
- Güvenlik güçleri ve siyasi yetkililerce yapılan insan hakları ve insancıl hukuk ihlâllerinin soruşturulmasını, faillerinin sorumlu ve yükümlü tutulmasını sağlamaya;
- Evsiz kalanlara elverişli konut seçeneği sağlanmasına yönelik acil önlemler almaya;
- Tüm yurttaşlar ve bölge sakinlerinin haklarına ilişkin olarak uluslararası hukukun gerektirdiği tüm yükümlülükleri, saygı, koruma, elverişli konut hakkı, ayrıca güvenlik, barış ve saygınlık içinde yaşama hakkı da dâhil olmak üzere, yerine getirmeye;
- Olaylardan etkilenen halk ve yerel kurumlarla (bölgedeki kamu kurumlarıyla) , başta Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin Genel Yorumlar'ın 7. maddesi olmak üzere insan hakları ilkeleri ve kentlerinde yaşama hakkı doğrultusunda açık bir diyalog başlatmaya;
- Tarihi yapıların korunmasına yönelik gerekli adımları atmaya, uluslararası hukukun tazmin ilkelerine uygun olarak verilen zararın soruşturulması ve telafi edilmesini sağlamaya

çağırıyoruz.

Makamınızın, Türkiye Cumhuriyeti'nin, yurttaşlarının elverişli konut ve diğer haklarının daha fazla ihlâl edilmesine karşı korumasına ve söz konusu insan hakları kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesine gereken özeni göstermesini bekliyoruz.

Saygılarımızla,

[ad, soyad, şirket]